

TÜRKİYE'DE ROMANLARIN YAŞADIKLARI PROBLEMLERE ROMANLAR, YEREL İDARECİLER ve YÖNETİCİLER PERSPEKTİFİNDEN BİR BAKIŞ*

 Sadettin ŞİMŞEK^a

 Kenan UKUŞ^b

 Galip ÖNER^c

Öz

Türkiye farklı din, dil ve etnik gruplardan çeşitli toplulukları bünyesinde barındırmaktadır. Bu etnik gruplardan biri de Romanlardır. Kökenleri Kuzey Hindistan'a dayanan Romanlar günümüzde Romanya, Bulgaristan, İspanya, Macaristan ve Türkiye başta olmak üzere Doğu Avrupa ve dünyanın farklı ülkelerinde yaşamaktadırlar. Romanlar sahip oldukları kültürel değer ve yaşama biçimleriyle farklı ülkelerdeki baskın kültürden çoğu zaman farklılık gösterdikleri söylenebilir. Bu bağlamda araştırmanın amacı yerel düzeyde kamu kurumlarında görev yapan üst düzey idareciler ve yöneticiler ile Roman kökenli Türk vatandaşlarının gözünden Romanlar ve yaşadıkları problemleri ortaya koymaktır. Nitel araştırma yöntemlerinden biri olan temel nitel araştırma kapsamında yürütülen bu çalışmada üç kaymakam, üç ilçe belediye başkan yardımcısı ile İl Nüfus Müdürlüğü, İl Millî Eğitim Müdürlüğü, İl Sağlık Müdürlüğü ile Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü'nden birer üst düzey yetkilinin yanı sıra, biri Roman dernek başkanı olmak üzere, beş Roman kökenli Türk vatandaşıyla görüşme yapılmıştır. Görüşmelerden elde edilen veriler nitel veri analiz tekniklerinden betimsel analiz ile çözümlenmiştir. Araştırma sonucunda Romanlar da dahil katılımcıların Romanları çoğunlukla olumsuz nitelendirmeler ile tanımladıkları ve Romanların en önemli problemlerinin toplumda karşılaştıkları önyargıların yanı sıra istihdam, eğitim ve barınma olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Romanlar, Yerel otoriteler, Nitel araştırma, Görüşme

PROBLEMS FACED BY GYPSIES LIVING IN TURKEY FROM THE PERSPECTIVE OF LOCAL AUTHORITIES AND GYPSIES

Abstract

Turkey different religions, languages and is a country where various communities of ethnic groups. One of these ethnic groups is the Gypsies. Gypsies, whose origins are in Northern India, live in different countries of

* Bu çalışma TÜBİTAK Bilim İnsanı Destekleme Daire Başkanlığı'nın 2209-A destek programı kapsamında desteklenmiştir. Proje çalışmasında birinci yazar yürütücü, ikinci yazar araştırmacı, üçüncü yazar ise danışman olarak yer almıştır. Bu çalışmanın özeti 27-29 Haziran 2019 tarihleri arasında İstanbul'da Yıldız Teknik Üniversitesi'nin ev sahipliğinde gerçekleştirilen V. Uluslararası TURKCESS Eğitim ve Sosyal Bilimler Kongresi'nde sunulmuştur.

^a Yüksek Lisans Öğr., Erciyes Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, simseksadettin1@gmail.com

^b Öğretmen, Özel Öğretim Kurumu, Bursa, kenanukus7@gmail.com

^c Arş. Gör., Erciyes Üniversitesi, Eğitim, Fakültesi, galiponer@erciyes.edu.tr

the world, especially in Eastern Europe (Romania, Bulgaria, Spain, Hungary, Turkey). Gypsies often differ from the dominant culture in their countries with their cultural values and different lifestyles. In this context, the aim of the study is to reveal the Gypsies and their problems from the perspective of Turkish citizens of Gypsy origin, who are administrators working in different public institutions in the local geography. Basic qualitative research, one of the qualitative research methods, was used in the study. The study group of the researcher consists of 3 district governors, 3 deputy mayors of the district, and a senior official from the Provincial Population Directorate, Provincial Directorate of National Education, Provincial Directorate of Health, and Provincial Directorate of Family, Labor and Social Services. In addition, five Turkish citizens of Gypsy origin, one of whom is the Gypsy association president, took part in the research as participants. The data were obtained from interviews, which is one of the qualitative data collection tools. These data were analyzed by descriptive analysis, one of the qualitative data analysis techniques. In addition to the prejudices they face in society, employment, education, and accommodation are the most important problems of Gypsies.

Key Words: Gypsies, Local authorities, Qualitative research, Interview

Giriş

Günümüzde birçok toplumda olduğu gibi Türk toplumunda da bir alt kültür grubu olarak varlıklarını sürdüren Romanlar, bölge ve şehirlere göre kendi içlerinde de farklı kültürel özellikler gösterebilmektedir (Güllü ve Yıldırım, 2016). Bu farklılıklar yer aldıkları toplumların kültürel kimliğini zenginleştirirken öte yandan bir takım sosyal problemlerle karşı karşıya kalmalarına da neden olabilmektedir. Romanlar yaklaşık bin yıl önce Hindistan’ın kuzeyinden batıya doğru gerçekleştirdikleri göçler sonucunda günümüzde Avrupa’da 10-12 milyon arasında (Council of Europe, 2020) bir nüfusa sahiptirler. Avrupa Konseyi’nin Romanlar ve Gezginler (Roma and Traveller) bölümünün verilerine göre bu nüfusun %25’i Türkiye’de yaşamaktadır. Bu bağlamda çalışmanın bu bölümünde Romanların kökenlerine ve Türkiye’deki tarihine odaklanılmaya çalışılacaktır.

Yaygın olarak *Çingene* olarak adlandırılan Romanlar günümüzde dünyanın farklı coğrafyalarında yaşamakta ve yaşadıkları tüm toplumsal yapılarda sayısal olarak da büyük bir azınlık grubunu oluşturmaktadırlar (Alp, 2015). Din, dil, meslek, ekonomik durum, barınma gibi unsurlardan kaynaklanan karakteristik yaşam tarzları nedeniyle buldukları toplumlarda dezavantajlı gruplar olarak görülmektedirler. Geçmişten bugüne çeşitli önyargılara maruz kalan Romanlar, başta sosyal dışlanma olmak üzere, yoksulluk, işsizlik, barınma, temel hak ve hizmetlere erişememe ve bunlardan yararlanamama gibi çeşitli sorunlarla yaşamaya çalışmış, ancak özellikle Batı coğrafyasında sindirme, asimilasyon, baskı, ağır cezalara maruz kalma, yaralanma ve hatta öldürülme gibi insanlık dışı uygulamalar ile karşılaşmışlardır (Çetin, 2017). Bu nedenle, Romanlar Avrupa’da yaşayan *vatansızlar*, *topraksızlar* olarak da tanımlanmaktadırlar (Alp, 2015). *Çingene* kelimesi Hırvatça’da *Tsigani*, Romence’de *Tigan*, Almanca’da *Zigeuner*, Fransızca’da *Tsiganes*, Kıpçakça’da *Çığan*, Kırgızca’da *Siğan*, Kazakça’da *Tsigan*, Farsça’da *Çingane* kelimeleri, Türkçe’deki *Çingene* anlamında kullanılmaktadır (Akgül, 2010). Gerek toplumda gerekse de *Çingene*/Romanlar nezdinde “*Çingene*” ve “*Roman*” adından hangisinin kullanılacağına yönelik bir uzlaşma bulunmamaktadır (Gün, 2016). Ancak uluslararası alanyazında son yıllarda yapılan araştırmalarda “*Roman*” olarak kabul görmektedir.

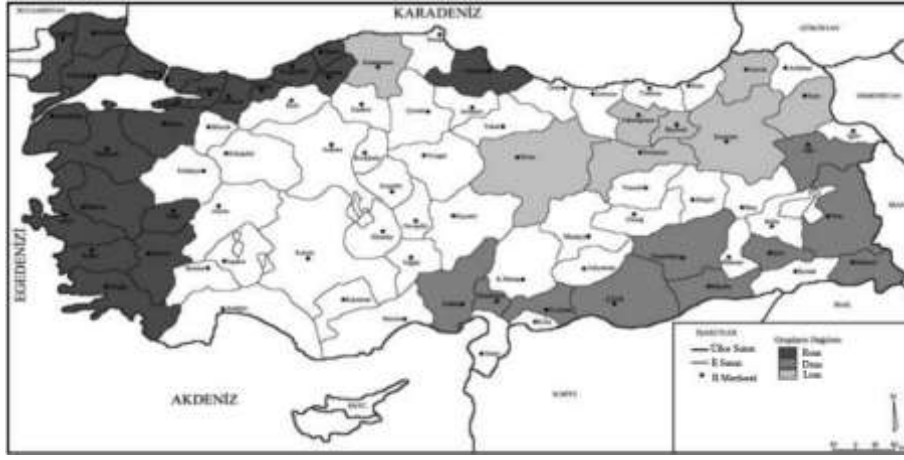
Kökenleri konusunda yapılan uzun tartışmalar sonucunda Romanların kökenlerinin Kuzey Batı Hindistan olduğu tespit edilmiştir (Ünaldı, 2012'den akt. Çetin, 2017). Kolukırık'ın (2008) aktardığına göre Çingeneler 9. yüzyıldan sonra açlık, kuraklık ve savaş gibi çeşitli nedenlerle Kuzey Hindistan'dan ayrılarak önce İran'a, oradan ise küçük bir kısmı Rusya üzerinden Sibirya'ya, önemli bir kısmı ise Anadolu'ya gelmişlerdir. Anadolu üzerinden ise iki kola ayrılarak ilerlemiş, birinci kol Balkanlar üzerinden, ikinci kol ise Suriye, Filistin ve Mısır üzerinden İspanya'ya ulaşarak Avrupa'ya dağılmışlardır.

Günümüzde Romanlar başta Avrupa olmak üzere birçok kıtada varlıklarını sürdürmektedirler. Romanlar Avrupa'da Romanya, İspanya, Bulgaristan, Macaristan, Slovakya ve Rusya (Arayıcı, 2008'den akt. Alp, 2015) gibi ülkelerde yoğun olarak yaşamaktadırlar. Romanların yoğun olarak yaşadıkları ülkelerden biri de Türkiye'dir. Anadolu'ya tam olarak ne zaman geldikleri hakkında kesin bir bilgiye sahip olunmamakla birlikte Marsh (2008) Türkiye'deki Romanların kökenini Bizans döneminde yaşamış Atsinganoi veya Athinganoi adı verilen gruplara dayandırmıştır. Marsh bu grupların büyücülük ve falcılıkla anılan, Eskişehir civarında yaşamış Frigyalı bir grup olduğunu ve Ortodoks kiliseleri tarafından sık sık cezalandırıldıklarını ifade etmiştir.

Osmanlı Devleti'nde Romanlara yönelik farklı iskân (yurtlandırma) ve politika uygulamalarına gidilmiştir. Osmanlı Devleti sancakların yönetimine dair kanun hazırlarken o sancak bölgesinin geleneklerini, halkının devlete karşı yükümlülüklerini inceleyerek bir sancak kanunnamesi hazırlamaktaydı. Ve sancak sınırlarını belirlerken coğrafi doğal sınırları göz önünde bulundurulmuş ancak Çingeneler için etnik değerler üzerine bir sancak kurulmasını kararlaştırılmıştır (Dingeç, 2004). Bu kapsamda Romanlar için Rumeli Beylerbeyliği'ne bağlı ayrı bir sancak meydana getirilerek *Çingene Sancağı* kurulmuştur. Bu sancağın hukuki, mali ve askeri işlerini düzenlemek amacıyla Kırklareli merkez tayin edilerek Eski Hisar-ı Sağra, Hayrabolu, Malkara, Döğenci-Eli, İncügez, Gümülcine, Yanbolu, Pınarhisar, Pravadi, Dimetoka, Ferecik, Keşan, İpsala ve Çorlu mıntıkları ile İstanbul ve Rumeli Eyaleti'nde oturan diğer Çingeneler de bu sancağa bağlanmışlardır (Göncüoğlu ve Yavuztürk, 2009). Osmanlı toplumunda Romanların bir kısmının Müslüman bir kısmının ise Hristiyan olmasına rağmen Romanların tamamından, yalnızca gayrimüslimlerden alınan, cizye vergisi alınmış ve Türk, Kürt, Acem, Rus, Yahudi, Gürcüler gibi Romanlar da devşirme dışında tutulmuşlardır (Altınöz, 2005). Osmanlı Devleti Çingene Sancağı'na bağlı Romanlardan geri hizmetlerinde (kale, yol, köprü yapımı, cephane taşıma vb.) yararlanılmıştır. Günümüz Türkiye'sinde ise Marsh (2008) Çingene nüfusunun üç ana dilsel grup olan Romlar, Domlar ve Lomlardan oluştuğunu ve her birinin farklı bir kültürü yaşatmakta olduğunu, bunlardan bir kısmının çoktan kaybedilmiş geleneksel meslek ve zanaatları sürdürdüğünü belirtmiştir. Ayrıca Türkiye'deki Çingeneler'deki dilsel farklılıkların nedenini ise grupların kökenlerinin Balkanlar, Kafkaslar ve Ortadoğu'ya dayanmasından kaynaklı olduğunu ifade etmiştir.

Dünya'da Romanların toplam sayıları asimilasyona uğrayanlarla birlikte 30-40 milyon civarında olduğu, Türkiye'de ise kesin olmamakla birlikte nüfuslarının 400-500 bin arasında olduğu düşünülmektedir (Alp, 2015). Harita 1'de Türkiye'deki Romanların dilsel gruplarına göre dağılımları verilmiştir. Buna göre Rom'lar daha çok Ege, Marmara, Orta ve Batı Karadeniz bölgelerinde; Dom'lar ise başta Doğu Anadolu olmak üzere Karadeniz ve İç Anadolu'nun bazı şehirlerinde; Lom'lar ise Güney

Doğu Anadolu bölgesi başta olmak üzere Akdeniz ve Doğu Anadolu’nun bazı şehirlerinde yaşamaktadırlar.

Harita 1. Türkiye’deki Rom, Dom ve Lom Gruplarının Coğrafi Dağılımı (Kolukırık, 2008: 148)

Türkiye’de Çingeneler, Ege, Marmara ve Karadeniz bölgelerinde *Roman* olarak adlandırılırlarken, Erzurum, Artvin, Bayburt, Erzincan ve Sivas Çingeneleri için *Poşa*; Van, Hakkâri, Mardin ve Siirt Çingeneleri için *Mitrib*; İç Anadolu Çingeneleri için *Elekçi*; Akdeniz Bölgesindeki Çingeneler için *Arabacı* ya da *Manuş*; Adana ve Osmaniye yöresindekiler için *Cono* tabiri kullanılabilen, ayrıca yaptıkları mesleklere göre de *Bohçacı*, *Çiçekçi*, *Kalaycı*, *Sepetçi*, *Ayıcı*, *Demirci*, *Trampacı* gibi adlar ile anılabilmekle birlikte resmi dilde ise *Esmer Vatandaş* diye tanımlanmaktadırlar (Kolukırık, 2006; Kolukırık, 2008).

“Türkiye’deki Çingenelerin büyük çoğunluğu, daha doğumlarında kayıt altına alınmamaları ve kişisel belgelere sahip olmamalarıyla başlayan ve çocuklarının eğitim sisteminden dışlanmasıyla devam eden bir kısır döngüye saplanmaktadır. Bunlardan başka, yetişkinlik döneminde içinden çıkılması mümkün olmayan bir yoksulluk tuzağına düşmekte, güvenli koşullarda barınmamakta ve çoğunlukla fiziksel şiddete karşı korunmasız kalmaktadır.” (Helsinki Yurttaşlar Derneği, 2008: 101).

Yapılan çalışmalar incelendiğinde, Romanların toplumsal alanda birtakım sorunlarla karşılaştıkları saptanmıştır (Genç, Taylan ve Barış, 2015; Fırat ve Açıkgöz, 2020; Gülmez, 2020; Özateşler, 2013). Buna rağmen Romanların, yerel yönetimler başta olmak üzere çeşitli kamu kurumlarındaki üst düzey yetkililer ile Romanların bizatihi kendileri tarafından nasıl görüldüğü araştırmalarla ortaya çıkarılamamıştır. Bu durum Romanların karşılaştıkları problemlerin anlaşılması ve giderilmesi önünde birtakım eksikliklere neden olabilir. Dolayısıyla araştırmanın amacı, Romanların karşılaştıkları problemleri ve Romanlara karşı bakış açılarını yerelde bulunan idareciler ve yöneticiler ile bizatihi Romanların perspektifiyle ortaya koymaktır. Bu bağlamda araştırmada aşağıdaki alt problemlere yanıt aranmaktadır:

1. Romanların ve yereldeki idareci ve yöneticilerin Romanlara ilişkin düşünceleri nelerdir?
2. Romanların yaşadıkları problemler nelerdir?
3. Romanların karşılaştıkları problemlere ilişkin çözüm önerileri nelerdir?

A. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

1. Araştırmanın Modeli

Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden temel nitel araştırma kullanılmıştır. Yıldırım ve Şimşek'e (2011) göre nitel araştırma, gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma olarak tanımlanabilir. Temel nitel araştırmada veriler, görüşmeler, gözlemler ve doküman incelemeleri yoluyla insanların dünyalarını nasıl anlamlandırdıklarını belirlemek ve bu anlamları açığa çıkarmak amaçlamaktadır (Merriam, 2013). Araştırmada katılımcıların Romanlara ve yaşadıkları problemlere ilişkin düşüncelerini görüşmeler yoluyla tespit etmek amaçlandığından araştırmada temel nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır.

2. Katılımcılar

Araştırmanın katılımcıları amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme ve kolay ulaşılabilir durum örnekleme ile belirlenmiştir. Kamu kurumlarında görev yapmakta olan idareci ve yöneticiler alanyazında hareketle Romanların karşılaştıkları problemlere çözüm sağlayabilecek kamu kurumlarında karar verici bir pozisyonda olması ölçütüyle, Romanlar ise kolay ulaşılabilir durum örnekleme yöntemiyle belirlenmiştir. Katılımcılar araştırmada gönüllü olarak yer almışlardır. Çalışmada yer alan katılımcılara ilişkin bilgiler Tablo 1'de verilmiştir. Çalışma kapsamında Kayseri ilinde üç farklı kaymakamlık, üç farklı belediye ve İl Milli Eğitim Müdürlüğü, İl Sağlık Müdürlüğü, İl Nüfus Müdürlüğü ile Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü'nden birer yetkili ile görüşmeler yapılmıştır. Resmi kurum ve kuruluşlarda yapılan görüşmeler kaymakamlıklarda kaymakam ile belediye ve diğer kurumlarda ise üst düzey yetkililer ile gerçekleştirilmiştir.

Tablo 1. Katılımcılara İlişkin Bilgiler

Katılımcılar	İl	Cinsiyet
Kaymakam-1	Kayseri	Erkek
Kaymakam-2	Kayseri	Erkek
Kaymakam-3	Kayseri	Erkek
İlçe Belediyesi-1	Kayseri	Erkek
İlçe Belediyesi-2	Kayseri	Erkek
İlçe Belediyesi-3	Kayseri	Erkek
İl Milli Eğitim Müdürlüğü-1	Kayseri	Erkek
İl Sağlık Müdürlüğü-1	Kayseri	Erkek
İl Nüfus Müdürlüğü-1	Kayseri	Erkek
Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü-1	Kayseri	Erkek
Aziz (Roman Derneği Başkanı)	Mersin	Erkek
Leyla	Mersin	Kadın
Esin	Mersin	Kadın
Ayhan	Mersin	Erkek
Fatih	Mersin	Erkek
Toplam		n=15

Tablo 1’de katılımcıların iki ayrı ilde olduğu görülmektedir. Kayseri’de 10 kamu kurum idareci ve yöneticisi ile Mersin’de ise biri Roman derneği başkanı olmak üzere 5 Roman ile görüşülmüştür. Çalışma katılımcılarının iki ayrı ilde olmasının nedeni bu çalışmanın TÜBİTAK destekli bir üniversite projesi olması (Erciyes Üniversitesi-Kayseri), Kayseri’de Roman Derneği’nin bulunmaması nedeniyle, çalışmanın ikinci veri toplama aşaması Mersin’de gerçekleştirilmiştir. İki farklı ilde 13’ü erkek, 2’si kadın olmak üzere toplamda 15 katılımcı ile görüşmeler yapılmıştır. Roman kökenli Türk vatandaşlarının isimlerine rumuz verilerek kodlanmıştır.

3. Veri Toplama Aracı

Çalışmada nitel veri toplama araçlarından yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme formunda araştırmanın amacı çerçevesinde katılımcılara yönelik ortak soruların yanı sıra katılımcıların farklılaşmasından kaynaklı farklı sorulara da yer verilmiştir. Alanyazından hareketle hazırlanan görüşme formu önce iki alan uzmanının görüşüne sunulmuş olarak düzeltmelerde bulunmuş sonrasında ise iki kişiyle pilot uygulama gerçekleştirilmiştir.

4. Verilerin Analizi

Araştırmada veriler görüşmelerin ses kaydı ile kayıt altına alınmasıyla toplanmış ve daha sonra yazıya dökümü sağlanarak analiz sürecine geçilmiştir. Görüşmelerden elde edilen veriler nitel veri analiz yaklaşımlarından betimsel analiz ile çözümlenmiştir. Bogdan ve Biklen’e (1992) göre nitel veri analizi, araştırmacının verileri düzenlediği, analiz birimlerine ayırdığı, sentezlediği, biçimleri ortaya çıkardığı,

önemli değişkenleri keşfettiği ve hangi bilgileri rapora yansıtacağına karar verdiği bir süreçtir (akt. Özdemir, 2010). Betimsel analiz, derinlemesine analiz gerektirmeyen verilerin işlenmesinde kullanılır. Bu yaklaşıma göre elde edilen veriler, daha önceden belirlenen temalara göre özetlenir ve yorumlanır (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Verilerden elde edilen temalar alanyazından hareketle oluşturulmasından ve bu temaların aynı zamanda soruları da meydana getirmesinden dolayı çalışmada veriler betimsel analiz tekniği ile çözümlenmiştir.

B. BULGULAR

Araştırmanın bu bölümünde bulgular üç kısımdan oluşmaktadır. İlk olarak çalışma kapsamında yer alan resmî kurumların üst düzey yetkililerinden oluşan 10 katılımcı ile yapılan (bkz. Tablo 1) yapılan görüşmelerden elde edilen bulgulara “*Yerel İdareci ve Yöneticilerin Romanlara Yönelik Görüşlerine İlişkin Bulgular*” başlığı altında yer verilmiştir. İkinci olarak ise 5 Roman kökenli Türk vatandaşı ile yapılan görüşmelerden elde edilen bulgulara “*Romanların Kendilerine Yönelik Görüşlerine İlişkin Bulgular*” başlığı içerisinde yer verilmiştir.

1. Yerel İdareci ve Yöneticilerin Romanlara Yönelik Görüşlerine İlişkin Bulgular

Kayseri’de Romanların nispeten yoğun yaşadıkları üç ilçe belediyesi, üç kaymakamlık, bir İl Milli Eğitim Müdürlüğü, bir İl Sağlık Müdürlüğü, bir İl Nüfus Müdürlüğü ve bir Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü yetkilileri ile yapılan görüşmelerden elde edilen bulgulara yer verilen bu bölümde katılımcılara Romanlara ilişkin görüş ve düşüncelerine yer verilmiştir. Katılımcıların Romanları nasıl tanımladıklarına ilişkin bulgular Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2. Katılımcıların Romanlara Yönelik Görüşleri

Görüşler	f	%
1. Göçebe hayatı yaşayan	5	19
2. Toplumla uyum sorunu yaşayan	4	15
3. Çadırda yaşayan	3	11
4. Romanya’dan gelen topluluk	3	11
5. Eğlenceye düşkün	2	8
6. Bir kültüre bağlı kalmayan	2	8
7. Suça eğilimli kişiler	1	4
8. Yoksul kişiler	1	4
9. Hindistan’dan gelen topluluk	1	4
10. Türk toplumuna renk katan kişiler	1	4
11. Vatansızlar	1	4
12. Esmer vatandaş	1	4
13. Bize göre daha hür ve serbest takılan kişiler	1	4
Toplam	26	100

Katılımcılar tarafından Romanlar, *göçebe hayatı yaşayan, toplumla uyum sorunu yaşayan, çadırda yaşayan, Romanya’dan gelen, eğlenceye düşkün, bir kültüre bağlı olmayan kişiler, suça eğilimli kişiler, yoksul*

kişiler, Hindistan’dan gelen topluluk, Türk toplumuna renk katan kişiler, vatansızlar, esmer vatandaşı, bize göre daha hür ve serbest takılan kişiler olarak görülmektedir.

Katılımcılara yöneltilen “Kurumunuzda çalışan Roman var mı?” ile “Romanlarla birlikte çalışmak ister misiniz?” sorularından elde edilen bulgular Tablo 3’te verilmiştir.

Tablo 3. Katılımcıların Kurumlarındaki Roman İstihdam Etme Durumları

Kurumunuzda Roman çalışan var mı?	n	%
Evet	1	10
Hayır	9	90
Toplam	10	100

Romanlarla çalışmak ister misiniz?	n	%
Evet	10	100
Hayır	-	-
Toplam	10	100

Kamu kurumlarında çalışan Romanlar yok denecek kadar az olmakla birlikte tüm katılımcılar kurumlarında Romanlarla birlikte çalışmak istediklerini belirtmişlerdir. Katılımcıların tamamı gerekli şartların sağlanması durumunda etnik kökenin çalışma yaşamında bir önemi olmadığını düşünmektedirler.

Katılımcılara yöneltilen “Size göre Romanlar Türk toplumunda nasıl görülmektedir?” sorusundan elde edilen bulgular Tablo 4’te yer almaktadır.

Tablo 4. Katılımcılara Göre Toplumda Romanlar

Toplumda Romanlar	f	%
Olumsuz		
1. Topluma uyum problemi yaşayan	4	17
2. Suça eğilimli	4	17
3. Eğitim düzeyi düşük	3	13
4. Dışlanan	3	13
5. Hayat standartları düşük	2	8
6. Kendi aralarında samimi	1	4
7. İstanbul’un belli bir semtinde yaşayan (Sulukule vb.)	1	4
8. Düzenli bir işe sahip olmayan	1	4
9. Kültürlerini daha serbest yaşayan	1	4
10. Anti-sempatik	1	4
11. Ayı oynatıcıları	1	4
Olumlu		
12. Neşeli ve eğlenceli	2	8
Toplam	24	100

Tablo 4'e göre katılımcılar %92 ile Romanların toplum tarafından olumsuz niteliklerle birlikte düşünüldüğü görüşüne sahiptirler. Buna göre Romanlar kendilerinin toplum tarafından *topluma uyum problemi yaşayan, suça eğilimli, eğitim düzeyi düşük, dışlanan* kişiler olarak görüldüklerini düşünmektedirler. Olumlu olarak nitelendirilebilecek tek özellik ise *neşeli ve eğlenceli* olarak görülmeleridir.

Yukarıda ifade edilen tanımlamaların çoğunlukla olumsuz önyargılardan oluştuğu görülmektedir. Bu önyargılarla mücadele edebilmek için kurum yetkililerine "Size göre Romanlara yönelik önyargılarla baş edebilmek için neler yapılabilir?" sorusu yöneltilmiş ve bu sorudan elde edilen bulgular Tablo 5'te verilmiştir.

Tablo 5. Katılımcıların Romanlara Yönelik Önyargılarla Baş Etme Önerileri

Önyargılarla Baş Etme Önerileri	f	%
Eğitim		
1. Eğitimde sürdürülebilirlik sağlanmalı	6	26
İstihdam		
2. İstihdama yönelik projeler üretilmeli	6	26
Medya ve Araştırma		
3. Toplumdaki ön yargıların kırılmasına yönelik çalışmalar yapılmalı	4	18
4. Medya doğru ve etkin kullanılmalı	1	4
5. Sosyal araştırmalar yapılmalı	1	4
Barınma ve Hizmetlere Erişim		
6. Barınma ihtiyaçları giderilmeli	3	13
7. Devlet hizmetlerine tam erişimleri sağlanmalı	2	9
Toplam	23	100

Tablo 5'e göre katılımcılar Romanlara yönelik önyargılarla mücadele edebilmek için Romanların eğitime devam etmesinin sağlanması, istihdama yönelik projelerin üretilmesi, önyargıyla mücadele etmek için araştırmaların yapılarak medyanın etkin kullanılması gerektiğini ifade etmişlerdir. Buna göre Romanlar toplumda karşılaştıkları önyargılara karşı eğitim, istihdam, barınma, medya ve araştırmalara yönelik öneriler getirmişlerdir.

Katılımcılara son olarak "Romanlara yönelik kurumunuzun dahil olduğu proje ve faaliyetler gerçekleştiriliyor mu?" sorusu yöneltilmiş ve bu sorudan elde edilen bulgular Tablo 6'da verilmiştir.

Tablo 6. Kurumların Romanlara Yönelik Projeleri

Durum	n	%
Var	3	30
Eğitim (Kurs vb.)	4	29
İstihdam	3	21
Sosyal tesislerin yapımı (Spor salonu vb.)	3	21
Barınma yardımı	2	14
Sosyal yardım	2	14
Yok	7	70
Talebin olmaması	3	60
Roman nüfusunun az olması	2	40
Toplam	10	100

Tablo 6’ya göre yetkili düzeyinde araştırmada yer alan 10 kurumdan 7’sinin Romanlara yönelik projelerinin olmadığı, yalnızca 3’ünün proje/faaliyetler gerçekleştirdiği görülmektedir. Romanlara yönelik proje ve faaliyetler gerçekleştiren kurumlar daha çok eğitim, istihdam, sosyal tesisleri yapımı, barınma ve sosyal yardım faaliyetleri gerçekleştirdikleri görülmektedir. Kurumların çoğunun Romanlara yönelik proje ve faaliyetlerde bulunmamasının temel nedenini ise kendilerine gelen bir talebin olmaması veya buldukları yerlerde Roman nüfusunun az olmasından kaynaklandığı ifade etmişlerdir.

2. Romanların Kendilerine Yönelik Görüşlerine İlişkin Bulgular

Bulguların bu bölümünde son olarak çalışmada yer alan 2’si kadın 3’ü erkek olan 5 katılımcı ile yapılan görüşmelerden elde edilen bulgulara yer verilmiştir. Diğer katılımcılarda olduğu gibi Roman katılımcılara da ilk olarak “Size göre Romanlar kimlerdir?” sorusu yöneltilmiştir.

Tablo 7. Romanlara Kendilerine Yönelik Görüşleri

Romanların Kendilerine Yönelik Görüşler	f	%
Olumlu		
1. Kendilerine özgü kültürleri olan	3	14
2. Çalışkan / Her çeşit işi yapan	2	9
3. Sanatçı/Müzikle uğraşan	2	9
4. Barışçıl	1	5
5. Aile temelli değerleri öne çıkaran	1	5
Olumsuz		
6. Toplumdan dışlanan	3	14
7. Eğitimsiz	1	5
8. Güç yaşam koşullarına sahip	1	5
9. Topluluk olarak gelişme gösterememiş	1	5
10. Sık sık göç eden	1	5
Diğer		
11. Hindistan'dan göç edip gelen topluluk	3	14
12. Çingene diye tabir edilen	1	5
13. Esmer tenli	1	5
Toplam	21	100

Tablo 7'ye göre Roman katılımcılar kendilerini %42 ile olumlu şekilde ifade etmişlerdir. Buna göre Romanlar kendilerini *kendilerine özgü kültürleri olan, her işi yapabilecek çalışkan kişiler, müzikle uğraşan sanatçı kişiler* olarak tanımlamışlardır. Ancak Romanlar kendilerini tanımlarken %34 ile olumsuz özellikleriyle tanımlamışlardır. Buna göre Romanlar kendilerini *toplumdan dışlanan, eğitimsiz, güç yaşam koşullarına sahip, topluluk olarak gelişme gösterememiş ve sık sık göç eden insanlar* olarak tanımlamışlardır. Bunlar dışında Romanlar kendilerini köken, söylem ve ten rengi üzerinden de tanımlamışlardır. Esin bu konuda;

“Eğitimsiz insanlar, eğitime önem veriyorlar ama karşı taraftan dışlanmadan dolayı eğitimleri yarıda kalıyor, bize eğitimsiz olarak bir algı yaratıyorlar, eğitimsiz oldukları için Çalgı Çengi yapan oynayan tanınımı yapıyorlar ama hepsi aynı değil, hep genelleme ile bizi bir duruma sokuyorlar hepimiz aynı değiliz yani” demiştir.

Fatih'e göre ise *“Bu gerçekten geniş bir kavram ama toplum içinde eğer Romanlar kimdir dersiniz, ezilen ve ayrımcılığa maruz kalan insanlardır.”* demiştir. Romanlara yöneltilen *“Gündelik hayatta sıklıkla hangi sorunlarla karşılaşıyorsunuz?”* sorusundan elde edilen bulgular ise Tablo 8'de verilmiştir.

Tablo 8. Romanların Karşılaştıkları Problemlere İlişkin Bulgular

Romanların Karşılaştıkları Problemler	f	%
Sosyal		
1. Önyargılar	5	42
2. Dışlanma/Ayrımcılık	3	25
3. Söylem (Çingene, bohçacı vb.)	1	8
Ekonomik		
4. İstihdam	2	17
Eğitim		
5. Eğitim	1	8
Toplam	12	100

Romanların gündelik hayatlarında yaşadıkları sorunlar üç kategoride toplanmaktadır. Bunlar Sosyal, Ekonomik ve Eğitim sorunlarıdır. Ancak Tablo 8 incelendiğinde Romanların en fazla karşılaştıkları sorunların başında Sosyal problemler gelmektedir. Buna göre Romanlar kendilerine yönelik önyargılar, ayrımcılık ve olumsuz söylemlerle mücadele etmek durumunda kalmaktadırlar. Bunlara ek olarak düzenli bir istihdama ve eğitim olanaklarına sahip olmama gibi sorunları da bulunmaktadır. Leyla bu konuda;

“Otobüste çarşıya giderken dışlanıyoruz, sen Romansın yanımda oturma gibi şeyler de duyuyoruz, kılık kıyafete bakıyorlar, insanların hareketleri falan değişiyor yer vermek istemiyorlar. Roman olduğumuzu anladıkları zaman önyargılı yaklaşıyorlar Çingene falan diyorlar ama biz Çingene kelimesini kabul etmiyoruz Roman kelimesini kabul ediyoruz.” Şeklinde karşılaştıkları sorunları ifade etmiştir.

Aziz ise bu konuda *“...Çok ciddi bir ayrımcılık da var, okumuş üniversite mezunu olmaması sebebiyle kamu kuruluşlarında yoklar ve yeni mesleklerde bundan dolayı yoklar.”* yanıtını vermiştir.

Katılımcılara yöneltilen bir diğer soru ise *“Toplum içerisinde kendinizi dışlanmış hissettiğiniz zamanlar oluyor mu?”* sorusudur. Bu sorudan elde edilen bulgular Tablo 8’deki bulguları destekler niteliktedir.

Tablo 9. Katılımcıların Toplumda Dışlanma Durumları

Dışlanma	n	%
1. Evet	5	100
2. Hayır	-	-
Toplam	5	100

Tablo 9’a göre katılımcıların tamamı kendilerini toplum içerisinde dışlanmış hissetmektedirler. Konu hakkında Ayhan yaşadıkları durumu şu şekilde açıklamıştır:

“Çok oluyor, dışlanmış soyutlanmış kapalı bir toplumuz. Kapalı olmamıza neden olan şeyler de dışarıda gördüklerimiz yaşadıklarımızdır. O yüzden biz dışarı çok fazla çıkmıyoruz. Nedir işte işe gideceksin, iş vermiyorlar. Eğitime gidiyorsun mesela başta her şey eğitimle başlıyor, öğretmenler bakıyorlar Roman Mahallesi’nde çocuğa sen Romansın işte sen bir şarkı oku ya da çalgı çal diyorlar

çünkü biliyor ki Romanlar müzisyenlikten başka bir iş yapmaz. Demiyor ki o çocuklar müzik okusunlar ya da desene bizim her türlü toplumdaki her türlü mesleğe ihtiyacımız var bizim boyacıya da ihtiyacımız var elektrikçiye de ihtiyacımız var, mobilyacıya, öğretmene de doktora da ihtiyacımız var demiyor. Mesela bizim çocuklar erken okula gidemiyor neden gidemiyor çünkü bizim aileler temizlik yapıyor temizlik yapınca gece boyunca çalışıyorlar sabah geliyorlar zaten sabah gelince de onlar hayatı ters yaşıyorlar gündüz uyurlar gece ayaktalar böyle olduğu zaman okula çocukları kim götürecektir? Demeyeceksin işte bunları geç geliyorlar erken kalkıyorlar böyle değil anlayacaksın! Bunun nedeni Demek ki iş nedeniyle kaynaklanıyor diyeceksin anlayacaksın! ...”

Yine Ayhan “...Romanlar genelde evliliklerini kendi aralarında yaparlar çünkü korkuları var, yaşamış olduğumuz şeyler var, tecrübeler var. Evlilik yaptığın zaman dışarıda Çingene diyorlar sana, örnekler var. Örneğin bizim kızlarımızı aldıkları zaman kendilerine çekiyorlar, işte çocukları biz yetiştireceğiz bizim gibi olacak, işte Çingene gibi olmasın onlar işte karısına Çingene diyor, ailesine Çingene diyor, çocuklarına karısının ailesine göndermiyor. Böyle şeyler çok, öyle olduğu için de biz de toplumda kendimizi düşünüyoruz, iyi evliliklerde var yok değil oluyor ama biz yine de daha içimizde kalıyoruz kapanıyoruz. Bende hep şu var Romanlar nasıl algılanır toplumda, işte insanları eğlendirmek için yaratılmış varlıklardır ben hep bunu değiştirmeye çalışıyorum. Mesela ben Sivas'ta Cumhuriyet Üniversitesi biyoloji bölümünü bitirdim, Akdeniz Üniversitesi'nde pedagojik formasyon eğitimi aldım bir de Budapeşte'de bir yıl İngilizce eğitimi aldım. Dershanelerde İngilizce öğretmenliği yaptım, Biyoloji öğretmenliği yaptım. Okullarda ücretli öğretmenlikte yaptım, fen bilgisi öğretmenliği. Ücretli öğretmenlik yapacağım zaman kendimi tanıtım müdüre, ben Romanım dediğimde bana dedi ki sen Roman olduğun söyleme sonra aileler bize çocuklarını getirmezler dedi...” şeklinde yaşadıkları durumu açıklamıştır.

Roman derneği başkanlığı da yapan Aziz ise “Yani yakınımıdaki insanları dışlanıyor. Zaten bu konuyla ilgili ayrımcılık var. Hırsızlıkla suçluyorlar. Bizim derneğin bu konuyla ilgili topluma yani mahalleliye kendimizi tanıtmak için etkinliklerimiz ve şenliklerimiz oluyor bunların çoğunu Roman Mahallesi'nde yapmaya çalışıyoruz, insanların bu düşüncesini geliştirmek için. Bazen de insan düşüncesini değiştirmek çok zor oluyor, basından da biliyorsunuz algı çok önemli bence bu konuda. Romanlar değil de ön yargısı bulunan insanlara bu konuda eğitim almalı” demiştir.

Katılımcılara yöneltilen bir diğer soru ise “Size göre Romanlar toplumda nasıl görülmektedir?” şeklindedir. Bu sorudan elde edilen bulgular Tablo 10'da verilmiştir.

Tablo 10. Romanlara Göre Toplumda Romanların Görülme Biçimleri

Toplumda Romanlar	f	%
Olumsuz		
1. Dışlanan	3	18
2. Eğitim düzeyi düşük	2	11
3. Düzenli bir işi olmayan	2	11
4. Hırsızlığa eğilimli	2	11
5. Alt grup üyesi	1	6
6. Hijyen problemi olan	1	6
7. Müzikle uğraşan	1	6
8. Okumayı sevmeyen	1	6
9. Toplumda uyum sorunu olan	1	6
Olumlu		
10. Eğlenceli	3	18
Toplam	17	99/100

Tablo 10’a göre Romanlar kendilerini toplum tarafından daha çok olumsuz olarak görüldüklerini düşünmektedirler. Buna göre toplum tarafından Romanlar olumlu tek nitelendirme *eğlenceliyken* öte yandan ise *dışlanan, eğitim düzeyi düşük, düzenli bir işi olmayan, hırsızlığa eğilimli, alt grup üyesi, hijyen problemi olan, müzikle uğraşan, okumayı sevmeyen, toplumda uyum sorunu olan* insanlar olarak görüldüklerini belirtmişlerdir. Konu hakkında bazı katılımcı görüşleri şöyledir: Esin;

“Biz eğlenceli insanlarız, bize sürekli söylüyorlar sizin yerinizde olmayı çok isteriz diye, siz çok eğlenceli insanlarsınız diyorlar güzel Romanları çok seviyoruz falan diyorlar”; Fatih ise “Şu anda Romanlar toplumda bir alt grup gibi algılanmakta dışlanmaya ve aşağılanmaya maruz kalıyorlar sorunları genel olarak bilinmiyor hayatlarını günlük olarak yaşayan vur patlasın çal oynasın gibi algılanıyor.” demiştir. Aziz ise;

“Romanlar basında gösterildiği gibi raks eden, oynayan, baktığımızda sanki Mazoşist gruplar gibi adeta acılarından zevk alan insanlar gibi algılanıyor ama tabii öyle değil. Binlerce yıllık bir kültürden bahsediyoruz. İnsanlarda şu an yoksulluk işsizlik hat safhada, kendi kültürünü yaşamakla ilgili ciddi problemler var. Arka plan bambaşka aslında sadece oynayan, yemek yapan bir figür var ama gerçek manada böyle bir şey yok.” demiştir.

Katılımcılara kamu kurum veya kuruluşlarından yardım alıp almadıklarına ilişkin bulgular Tablo 11’de yer almaktadır.

Tablo 11. Katılımcıların Kamu Kurum ve Kuruluşlarından Yardım Alma Durumları

Kamu Yardımlarından Yararlanma	n	%
1. Evet	-	-
2. Hayır	3	60
3. Bazen	2	40
Toplam	5	100

Tablo 11'e göre katılımcılar kamu yardımlarından yeterince yararlanmadıkları tespit edilmiştir. Fatih konu hakkında, *"Birçoğu almaya başladı buradaki federasyonun girişimi ile Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ve sosyal yardımlaşma kurumları tarafından geniş bir tarama yapıldı bu tarama sonucunda ihtiyaçları olan haneler gerekli yardımları almaya başladılar."* demiştir.

Roman dernek başkanı da olan Aziz'e "Dernek olarak belediye, valilik, kaymakamlık gibi kurumlarla iş birliği yapıyor musunuz?" sorusu yöneltilmiş bu soruya *"İş birliği yapmaya çalışıyoruz. İş birliği içerisinde olursak bu işlerin daha kolay olacağını zannediyorum. Bu kapsamda 2 defa SODES projesi uyguladık. Bu iş birliğini özellikle eğitim ve istihdam için yapmaya çalışıyoruz."* şeklinde yanıt vererek resmî kurumlarla temas içinde olduklarını ifade etmişlerdir *"Kamu kurum veya kuruluşlarından yardım alıyor musunuz?"* sorusuna ise:

"Gerekli desteği görüyoruz dersek yalan olur. Çünkü onların böyle bir farkındalık yaşaması gerekiyor. ... Tüm kurumlar bu konuyla ilgili biraz farkındalık geliştirebilirlerse işimiz çok kolaylaşır ve sürecin bir şekilde başlamasını sağlar, yeter ki o farkındalık olsun." demiştir. Ayrıca Aziz; *"Resmî kurumların size karşı tutumları nasıl?"* sorusuna da;

"Gittiğimiz zaman bir sıkıntı yok görüşmelerde ve benzeri şeyler de sıkıntı yok ama çalıştırmakta sıkıntı var. Onları bu durumu çok iyi anlatmak gerekiyor, ben biliyorum ki bu konuda ilgili bakanlıklar bunlara Roman'a çalıştırmaya yönelik sürekli yazı gönderiyor ama bunlar uygulanmıyor. Sonuç bu şekil olunca sorunlar ortaya çıkıyor bunları çözmek için çözüm odaklı olmalı ve beraber hareket etmeliyiz" diye yanıt vermiştir.

Böylelikle resmî kurumların Roman derneğine yönelik tutumlarının olumlu ancak Romanlara yönelik icraatların gerçekleştirilmesinde sıkıntılar olduğu belirlenmiştir.

"Romanların en sık yaptıkları meslekler nelerdir?" sorusundan edinilen bulgular ise Tablo 12'de verilmiştir.

Tablo 12. Romanların En Sık Yaptıkları Meslekler

Meslekler	n	%
1. Müzisyen	3	16
2. Oto yıkamacı	3	16
3. Kâğıt toplayıcı	3	16
4. Temizlikçi	3	16
5. Çiçekçi	2	11
6. Bohçacı	1	5
7. Demirci	1	5
8. Faytoncu	1	5
9. Kalaycı	1	5
10. Sepetçi	1	5
Toplam	19	100

Tablo 12'de belirtildiği üzere katılımcılar Romanların *müzisyenlik, oto yıkamacı, kâğıt toplayıcı, temizlikçi, çiçekçi, bohçacı, demirci, faytoncu, kalaycı, sepetçi* mesleğini yaptıkları belirlenmiştir. Esin bu

konuda “Müziyenlik, çöp toplayıcılık, kadınlar temizliğe gidiyor, çiçekçilik var ama Mersin’de çok yok. Meslek olarak çok çeşitlilik yok hatta geçen biri Roman Market açmıştı, çok şaşırdım, sevindim yani” demiştir. Aziz ise:

“Bahsettiğimiz geleneksel meslekleri çoğu önemini yitirdi. Örneğin Demirci’siydi, Kalaycı’sıydı, Faytoncu’suydu bunlar şu an yok olma durumundadırlar. Romanları bu konuda geleneksel mesleklerden ziyade modern meslekler ile buluşturmak lazım. Zaten Romanlarda işsizliğin %95 olmasının sebebi bundan kaynaklanıyor, oturup düşünmek lazım iş dünyasında her ilin ihtiyaçlarına göre adam yetiştirilmesi ve istihdamın buna göre yapılması lazım” demiştir.

Romanların gözünden Romanların yaşadıkları problemler Tablo 13’te gösterilmiştir.

Tablo 13. Romanların Başlıca Problemleri

Yaşanılan Problemler	f	%
1. Eğitim	4	31
2. İstihdam/işsizlik	4	31
3. Barınma	3	24
4. Topluma uyum	1	7
5. Sağlık	1	7
Toplam	13	100

Tablo 13’te belirtildiği üzere Roman katılımcılara göre Romanların yaşadıkları en önemli üç problemin eğitim, istihdam ve barınma olduğunu ifade edilmiştir. Leyla “Öncelikle eğitim sorunu çözülsürse diğer tüm sorunların çözüleceğine inanıyorum. Onun dışında işsizlik nedeniyle aileler çocuklarını okula gönderemiyor, üçüncü olarak da barınma sorunu diyebilirim” diyerek yaşanan problemleri ifade etmiştir. Aziz ise “Şu anda en büyük sorun istihdam ve eğitim olarak görünüyor bunların açılması noktasında çok ciddi bir direnişle karşılaşılıyor, özellikle istihdam noktasında sıkıntılarla karşılaşılıyor.” demiştir.

Son olarak katılımcıların bu problemleri ortadan kaldırmak için neler yapılabileceğine ilişkin önerileri Tablo 14’te yer verilmiştir.

Tablo 14. Katılımcıların Problemlere Yönelik Önerileri

Öneriler	f	%
1. Devlet destekli istihdamın sağlanması	3	30
2. Devlet destekli projelerin yürütülmesi	3	30
3. Sürekli eğitim/Mesleki kursların yapılması	2	20
4. Roman kanaat önderlerinin söz sahibi olması	1	10
5. Roman Eylem Planı’nın uygulanması	1	10
Toplam	10	100

Tablo 14’e göre katılımcılar Romanların toplumda karşılaştığı problemlerin önüne geçilebilmesi için devlet destekli istihdam ve projelerin gerçekleştirilmesini istedikleri belirlenmiştir. Fatih’e göre;

“Sistemik uygulayıcı politikalara ve programlara ihtiyaç var, yani devlet bu alana el atıp bu sorunların çözümü için özel çalışmalar yapması gerekiyor. Romanlara yönelik özel yaklaşımlar ve çözüm önerileri öğretmesi gerekiyor çünkü gerçekten Romanların ve diğer vatandaşların problemleri

var, özel eğitim konusunda ailelerin ekonomik durumu çok düşük olduğu için bu konularda da ciddi sıkıntılar çıkmaktadır.” önerilerini belirtmiştir.

Aziz de bu konuda “Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı İŞKUR meslek kurslarının toplumun ihtiyaçlarına yönelik kurslar açtırması lazım ki bu insanların istihdam noktasında yaşanan sıkıntılar giderebilsin. ... Roman Eylem Planı'nın yenilenmesi lazım. Çalışmaların İçişleri Bakanlığı'nın ya da valilik üzerinden mutlaka yürütülmesi gerekiyor, valiliklerin özellikle bunun çok önemli parçası olması gerektiğini, İŞKUR'da da bununla ilgili bir birim oluşturulsa sorunların kendiliğinden çözüleceğini inanıyorum. Bunlar uğraşılırsa çok basit şeyler.” şeklinde önerilerini ifade etmiştir.

Sonuç ve Tartışma

Romanların ve Yerel idareciler ile kamu kurumlarında görev yapan yetkililerin Romanları nasıl gördüklerine ve yaşadıkları problemleri tespit etmeyi amaçlayan bu çalışmadan elde edilen sonuçlara aşağıda yer verilmiştir.

Araştırma sonucunda yerel idareciler ve kamu kurum yetkililerinin Romanları tanımlarken daha çok olumsuz niteliklerle tanımladıkları görülmektedir. Benzer şekilde Romanlar ile yerel idareciler ve kamu kurum yetkilileri de Romanların toplum tarafından daha çok olumsuz nitelendirmelerle ele alındıklarını düşündükleri tespit edilmiştir. Buna göre Romanların toplumda çeşitli nedenlerle dışlanan, göçebe yaşamları nedeniyle çadırlarda yaşayan, topluma uyum problemi yaşayan, suça eğilimli insanlar olarak görülmektedirler. Öte yandan Romanlara yönelik olumlu olarak nitelendirmeler ise yalnızca eğlenceli olmaları ile sınırlı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmada elde edilen bir diğer sonuç ise Romanların da kendilerini tanımlarken olumlu niteliklerinin yanı sıra olumsuz nitelendirmelerle de tanımlamaktadırlar. Buna göre Romanlar kendilerine özgü kültürlerini, çalışkan, sanatçı, barışçıl özellikleriyle ifade ederken aynı zamanda eğitimsiz, topluluk olarak gelişme gösterememiş, sıklıkla göç eden, dışlanan inşalar olarak da kendilerini ifade etmektedirler. Romanların kendilerini olumsuz nitelendirmelerle ifade etmelerinin temelinde yüzyıllardır kendilerine karşı toplumsal olarak gösterilen önyargıların kanıksanmasından kaynaklandığı söylenebilir. Bu önyargıların aksine araştırmada yer alan yerel idareciler ve kurum yetkilileri kurumlarında Romanlara çalışmak istediklerini belirtmelerine rağmen bir kurum hariç kurumlarında Roman çalışmadıkları sonucuna ulaşılmıştır. Bu durum Romanların kurumlarda yeterince istihdam edilmediğini gösterebileceği öte yandan kurumların yetki alanlarının genişliği nedeniyle üst düzey yetkililerin istihdam ettikleri personelleri yeterince tanımadıklarından ve işe alımlarla etnik kayıtların yer almamasından da kaynaklanıyor olabilir.

Romanlara yönelik önyargıların oluşmasında çeşitli etkenlerin rol oynadığı söylenebilir. Alp'e (2015) göre istihdam sorunları, düşük gelirli işlerde çalışma zorunluğu, eğitim sistemine entegrasyonda çeşitli sıkıntılar yaşayan Çingenelerin, kültürel ve sanatsal eserlerde (dizi, film vb.) müzikleri ve danslarıyla bir eğlence unsuru gibi sunulduğunu; ayrıca kavgacı, potansiyel suçlu, hırsızlık yapan ve kural tanımaz olarak gösterildiğini tespit etmiştir. İlhan ve Fırat (2017) da yaptıkları çalışmada Çingeneliğin inşasında Çingeneleri dışlamaya zemin hazırlayan atasözleri, deyimler, edebi eserler ve medya, mitler ve olumsuz söylencelerin varlığına dikkat çekmiştir. Öte yandan da Çingeneliğe ilişkin önyargıların yine Çingeneler tarafından içselleştirilmesi nedeniyle Çingeneliğin inşa ve yeniden

üretmesinde Çingenerin de rolünün bulunduğunu belirtmiştir. Şahyar-Akdemir (2015) ile Ünaldı (2012) da çalışmalarında Çingenerlere karşı kökleşmiş önyargıların bulunduğunu, Kolukırık (2004) ise bu ön yargıların oluşmasındaki temel etkenlerin Çingenerin yaşadıkları toplumun kültüründen farklı bir görünüm çizmelerinden, yaptıkları iş ve mesleklerden kaynaklandığını ifade etmiştir. Araştırmada Romanların kendileri ve toplum tarafından eğlenceli insanlar olarak görülmesine ilişkin sonuca benzer olarak Yaprak (2015) da çalışmasında Romanların kendilerini eğlenmeyi ve eğlendirmeyi seven, müzik eşliğinde dans eden ve bu özelliklerini Tanrı’nın bir nimeti olarak gören kişiler olarak tanımladıkları sonucuna ulaşmıştır.

Araştırma sonucunda Romanların kamu yardım ve desteklerinden yeterince yararlanamadıklarını belirlenmiştir. Buna göre Romanlar kamu yardım ve desteğinden yeterince yararlanılmadığını ifade ederken, yerel idareciler ve kurum yetkililerinin önemli bir kısmı Romanlara yönelik proje ve faaliyetlerinin olmadığı tespit edilmiştir. Yerel idareciler ve kurum temsilcileri bu durumu ise Romanlardan kendilerine yönelik bir talebin gelmemesiyle ifade etmişlerdir. Dolayısıyla Romanlar ile yerel idareci ve kurum yetkilileri arasında bir bilgi, hizmet ve talep alışverişinin olmadığını göstermektedir. Romanlar sayıları değişmekle beraber Türkiye’nin her bölgesinde ve ilinde yaşamalarına rağmen sorunlarını yerelde dile getirebilecekleri yeterli sivil toplum kuruluşlarına sahip değildirler. Bu araştırmada da Kayseri’de görece fazla sayılabilecek bir Roman nüfusuna rağmen Romanlara yönelik bir derneğin olmaması nedeniyle araştırmanın bir bölümü Mersin’de gerçekleştirilmiştir. Bu bağlamda Romanların yerelde problemlerine çözüm bulunabilmesi için sivil toplum kuruluşlarına ihtiyaç bulunmaktadır.

Araştırmada Romanların daha çok geleneksel meslekleri yaptıkları ancak hızla gelişen dünyada üretim ve tüketim alışkanlıklarının değişmesi nedeniyle geleneksel mesleklerin kaybolmaya yüz tutması nedeniyle işsiz veya düzenli işlerde çalışmamaktadır. Buna göre Romanlar müzisyenlik, oto yıkamacılığı, kâğıt toplayıcılığı, temizlikçilik, çiçekçilik, bohçacılık, demircilik, kalaycılık, faytonculuk ve sepetçilik mesleğini icra ettikleri sonucuna ulaşılmıştır. Bu geleneksel mesleklere ek olarak Kolukırık (2006) da çalışmasında Roman erkeklerin çoğunlukla hamallık, hurdacılık, çöp toplayıcılığı, ayakkabı boyacılığı, tütün işçiliği, pazarcılık ve müzisyenlik; Roman kadınların ise ev temizliği ve tütün işçiliği yaptıklarını ortaya koymuştur. Fırat ve Açıkgöz (2020) ise çalışmasında Romanların geleneksel mesleklerinin kaybolması nedeniyle kentsel çalışma koşullarının onlara dayattığı ve kendi tercihleri olmayan işleri yaparak hayata tutunmaya çalışmalarıyla açıklamıştır. Düzenli ve nispeten yüksek gelirli bir işe sahip olmayan Romanlar bu durum neticesinde barınma, eğitim ve sağlık sorunlarıyla da mücadele etmek durumunda kalmaktadırlar. Buna örnek olarak Durmaz (2015) çalışmasında maddi imkânsızlıklar sebebiyle eğitimlerine devam edemeyen Romanların çalışma hayatına erken yaşlarda atılmak zorunda kaldıkları bu nedenle eğitimlerini yarıda bırakmak durumunda kaldıklarını ifade etmiştir. Eğitimlerinin yarıda kalması nedeniyle yüksek gelirli işlerde de çalışmamaktadırlar. Bu durum bir sarmal halinde kuşaktan kuşağa devam etmektedir.

Romanların yaşadıkları problemlerin önyargılara bağlı söylem ve dışlanmalara ek olarak eğitim, istihdam ve barınma olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Benzer şekilde Kolukırık (2006) da çalışmasında Romanların en büyük sorunlarının işsizlik, fakirlik ve eğitim olduğunu ve bu konudaki temel engelin dışlanma ve hakir görülme üzerinden farklılaşmanın ön plana çıkarılması olduğunu tespit etmiştir.

Ayrıca çalışma sonucunda Roman katılımcıların tamamı kendilerini toplumdan dışlanmış olarak görmektedirler. Romanlar karşılaştıkları bu problemlerin devlet destekli çözülebileceğine inanmakta ve çözümü devletten talep etmektedirler. Romanların neredeyse tüm problemlerinin kaynağını teşkil eden toplumda karşılaştıkları önyargılara yönelik yerel idareci ve kurum yetkililerinin önerileri ise eğitimde devamın sağlanması, istihdamı artırmaya yönelik projelerin üretilmesini, medyanın Romanlara yönelik önyargıların kaldırılmasında etkin kullanılmasını, barınma ihtiyaçlarının giderilmesi şeklindedir. Akkan, Deniz ve Ertan'ın (2011) Roman Topluluklar İçin Bütünlüklü Sosyal Politikalar Geliştirme Projesi kapsamında gerçekleştirdikleri araştırmada da Romanların mekânlarının iyileştirilmesi, geçimlerinin ve hizmetlere erişimlerinin garanti altına alınması gerektiği belirtmiştir. Öke ve Kurt-Topuz (2010) da çalışmasında Romanların Türkiye'de anayasal düzenlemeler çerçevesinde eşit yurttaşlık haklarına sahip olmakla birlikte sosyal ve ekonomik haklara erişmek ve bu haklardan faydalanmak bakımından birtakım sıkıntılarla karşılaştıkları sonucuna ulaşmışlardır. Bu sorunların çözümü için Dural ve Eseler'in (2017) de çalışmasında belirttiği gibi Roman kökenli yurttaşlar, yerel yönetimlerden maddi ve manevi destek, adaletli hizmet, devlettense daha fazla anlayış ve ilgi beklemektedirler.

Türkiye'de Eğitim ve Barınma Hakkına Erişimde Roman Toplumuna Yönelik Ayrımcı Uygulamaların İzlenmesi İçin Sivil Toplumun Mobilize Edilmesi Projesi raporuna göre Roman topluluklar temel hizmetlerin yetersizliği, mülkiyet hakkının güvencesiz hale gelmesi ve fiziksel ayrıştırma gibi sorunlar nedeniyle kötü barınma koşullarına sahip olduğu, Roman çocukların eğitime erişimde önemli ölçüde engellerle karşılaştığı, eğitime erişebilenlerin ise sınıf içerisinde ayrımcılık, kapsayıcı olmayan müfredat ve çocukların birçoğunun *Roman okulları* olarak adlandırılan kötü performansa sahip okullarda ayrı tutulması gibi bir dizi sorunla karşılaştığı saptanmıştır (Karan, 2017). Alp (2016) bir sosyal ağ üzerine yaptığı araştırmasında Çingenerlerin çeşitli nefret söylemlerine maruz kaldığını tespit etmiştir. Alp'e göre nefret söylemi ve suçuna maruz kalan Romanlar önyargılar nedeniyle eğitim sistemine entegrasyonlarında sıkıntılar yaşamakta, sosyal hayattan ve iş hayatından dışlanmaktadır. Dolayısıyla meslek edinme konusunda sıkıntılar yaşayan Romanlar bir yandan da ekonomik sıkıntı çekmektedirler.

Araştırma sonucunda Romanların problemlerinin sarmal bir şekilde iç içe olduğu, bir problemin diğer bir problemi tetiklediği görülmektedir. Gün (2016) bu durumu çalışmasında etnisite ve yoksulluk arasındaki sıkı bir ilişkinin olduğunu, etnisitenin Çingene/Roman yoksulluğunu ortaya çıkaran ve derinleştiren en önemli unsur olduğunu ifade etmiştir. Ayrıca etnisitenin Çingene/Romanlara yönelik önyargılar, kalıpyargılar ve damgalamanın da en önemli nedeni olduğunu belirtmiştir. Gün, tüm bunların Çingene/Romanların en başta barınma, eğitim, istihdam ve sağlık gibi toplumsal alanlarda etnik ayrımcılık ve ayrımcılıkla beslenen dışlanmaya maruz kalmalarına sebep olduğunu; dolayısıyla Çingene/Romanların yaşadıkları yoksulluğun kronik bir hale gelerek sorunların iç içe geçtiği *etnikleşen yoksulluk döngüsü'*nü oluşturduğu sonucuna ulaşmıştır. Dolayısıyla araştırma bulgularından hareketle Romanların eğitim, barınma, istihdam problemlerinin tamamının giderilmesi durumunda dışlanma sorunlarının ve kendilerine yönelik önyargılarının en aza indirilebileceği söylenebilir. Bu problemler ancak bütüncül bir yaklaşımla ele alınır ve politikalar üretilebilirse giderilebilecektir. Aksi takdirde istihdam sağlanmadan barınma ve eğitim sağlanamayacağı gibi, kaliteli eğitime erişmeden de nitelikli istihdam ve barınma koşullarına ulaşamayacaktır. Bu bağlamda araştırma sonuçlarından hareketle öncelikle Romanlara istihdam ve barınma desteği verilmeli ve Roman çocukların kaliteli eğitime

erişmeleri sağlanmalı, Romanlar ile yerel idareciler arasında bağlantıyı güçlendirmek için Roman sivil toplum kuruluşları kurulmalıdır. Ayrıca 2016 yılında, güncel adıyla, *Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı* tarafından yayınlanan *Roman Vatandaşlara Yönelik Strateji Belgesi*’nde Bakanlık tarafından 2016-2021 yıllarını kapsayan bir eylem planını tarihi ve içeriği genişletilerek etkili şekilde uygulanması önerilebilir.

KAYNAKÇA

- Akgül, B. (2010). Türkiye Çingenerinin politikleşmesi ve örgütlenme deneyimleri. *Öneri*, 9(34), 213-222, <https://doi.org/10.14783/od.v9i34.1012000243>
- Akkan, B. E., Deniz, M. B., & Ertan, M. (2011). *Sosyal dışlanmanın Roman halleri*. Boğaziçi Üniversitesi, https://spf.boun.edu.tr/sites/spf.boun.edu.tr/files/1439798483_roman_kitap_tr.pdf Alp, H. (2015). *Medyada nefret söylemi ve çingene toplumuna yönelik ayrımcı söylemin suça dönüşme süreci*. [Yayınlanmamış doktora tezi]. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Alp, H. (2016). Çingeneleşmeye yönelik nefret söyleminin Ekşi Sözlük’te yeniden üretilmesi. *Ankara Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 3(2), 143-172.
- Altınöz, İ. (2005). *Osmanlı toplumunda çingenerler*. [Yayınlanmamış doktora tezi]. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Çetin, B. I. (2017). Kimlikleriyle Romanlar: Türkiye’deki Roman vatandaşlara yönelik sosyal içerme ulusal strateji belgesi ve birinci aşama eylem planının değerlendirilmesi. *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 15(1), 85-112. <https://doi.org/10.11611/yead.278435>
- Dingec, E. (2004). *Rumeli’de geri hizmet teşkilatı içinde çingenerler (XVI. yüzyıl)*. [Yayınlanmamış doktora tezi]. Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Dural, A. B., & Eseler, B. (2017). Dezavantajlı bir grup olarak çingenerlerin yerel yönetim mekanizmalarında algılanırlık durumu: Tekirdağ ve Bandırma örneği. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(Özel Sayı-4), 1-22.
- Durmaz, N. (2015). Eğlence sektöründe çalışma koşulları ve ayrımcılık: Çingenerler örneği. *Çalışma ve Toplum*, 1, 259-291.
- Fırat, M., & Açıkgöz, R. (2020). Elazığ’da yaşayan çingenerlerin değişen/dönüşen meslekleri üzerine nitel bir araştırma. *Journal of Economy Culture and Society, Supp*, (1), 229-248. <https://doi.org/10.26650/JECS2019-0058>
- Genç, Y., Taylan, H. H., & Barış, İ. (2015). Roman çocuklarının eğitim süreci ve akademik başarılarında sosyal dışlanma algısının rolü. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 33, 79-97. <http://dx.doi.org/10.9761/JASSS2796>

- Göncüoğlu, S. F., & Yavuztürk, Ş. P. (2009). Sulukule ve çingeneleri. *Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi*, 23, 107-134.
- Güllü, İ., & Yıldırım, K. (2016). Alt kültür gruplarında suç ve toplumsallaşma ilişkisi: Karaman Çingeneleri örneği, *Border Crossing*, 6(1), 46-78.
- Gülmez, B. (2020). Romanis (Gypsies) in medieval Cyprus. *IJEASS*, 3(1), 17-25.
- Gün, S. (2016). *Etnikleşen yoksulluk: Çingeneler/Romanlar örneği*. [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Helsinki Yurttaşlar Derneği (hYd). (2008). Eşitsiz vatandaşlık: Türkiye Çingenelerinin karşılaştığı hak ihlalleri. *Saha Araştırmaları*, https://hyd.org.tr/attachments/article/30/biz_buraday%C4%B1z_-_turkiye'de_romanlar-2.pdf
- İlhan, S., & Fırat, M. (2017). Bir inşa süreci olarak çingenelik: Kuramsal bir çözümleme. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 27(2), 265-276.
- Karan, U. (2017). Görmezlikten gelinen eşitsizlik: Türkiye’de Romanların barınma ve eğitim hakkına erişimi. Uluslararası Azınlık Hakları Grubu, https://minorityrights.org/wp-content/uploads/2017/06/MRG_Rapor.pdf
- Kolukırık, S. (2004). *Aramızdaki yabancı: Çingeneler*. [Yayınlanmamış doktora tezi]. Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kolukırık, S. (2006a). Perceptions of identity amongst the Tarlabası Gypsies, İzmir, *Gypsiesandthe Problem of Identities: Contextual, ConstructedandContested*, Ed. Adrian Marsh and Elin Strand. Swedish Research Institute in Istanbul, ss.113-140, Kitap Yayınevi.
- Kolukırık, S. (2006b). Sosyolojik perspektiften Türk(ıye) çingeneleri: İzmir çingeneleri üzerine bir araştırma. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 3(1), 1-24.
- Kolukırık, S. (2008). Türkiye’de Rom, Dom ve Lom gruplarının görünümü. *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 5, 143-153.
- Marsh, A. (2008). Türkiye Çingenelerinin tarihi hakkında, *Biz Buradayız! Türkiye’de Romanlar, Ayrımcı Uygulamalar ve Hak Mücadelesi* içinde. ERRC, <http://www.errc.org/reports-and-submissions/biz-buradayiz-turkiyede-romanlar-ayrimci-uygulamalar-ve-hak-mucadelesi>
- Öke, M. K., & Kurt-Topuz, S. (2010). Eşit yurttaşlık hakları bağlamında çingene yurttaşların sosyal ve ekonomik haklara erişimi: Edirne örneği. Sosyal Haklar Ulusal Sempozyumu, <http://www.sosyalhaklar.net/2010/bildiri/oke.pdf>.
- Özateşler, G. (2013). Avrupa’da roma/çingeneler üzerine sosyal politikalar. *Dokuz Eylül Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 2(3), 13-34.
- Özdemir, M. (2010). Nitel veri analizi: Sosyal bilimlerde yöntembilim sorunsalı üzerine bir çalışma. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(1), 323-343.

Şahyar-Akdemir, D. (2015). *Ayrımcılıkla mücadele: Çingenelele yönelik ayrımcılık kapsamında pozitif ayrımcılık uygulamalarına eleştirel bir yaklaşım*. [Yayınlanmamış doktora tezi]. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Ünaldı, H. (2012). Türkiye’de yaşayan kültürel bir farklılık: Çingenelele. *Batman University Journal of Life Sciences*, 1(1), 615-626.

Yaprak, M. (2015). *Etiketleme kuramı çerçevesinde çingene etnisitesinde kirlilik ve sosyal dışlanmışlık algısı (İzmir tepecik örneği)*. [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Mardin Artuklu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2011). *Nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık.

